

برداشت های نادرست

از

تربیت اسلامی و آثار سوء آن

غضنفر جعفر پور

سال ۱۳۹۵

سرشناسه	جعفرپور، غضنفر، ۱۳۴۸.
عنوان و نام پدیدآور	برداشت های نادرست از تربیت اسلامی و آثار سوء آن / غضنفر جعفرپور.
مشخصات نشر	یزد، غضنفر جعفرپور، ۱۳۹۵ -
مشخصات ظاهری	۱۹۲ ص. وزیری
شابک	۷۰۰۰۰ ریال ۸-۶۸۶۶-۰۴-۶۰۰-۹۷۸
وضعیت فهرست نویسی	فیبا
یادداشت	کتابنامه - ص. ۲۱۵.
موضوع	تربیت اخلاقی -- جنبه های مذهبی -- اسلام
موضوع	Moral education -- Religious aspects -- Islam
موضوع	اسلام و آموزش پرورش -- جنبه های اجتماعی
موضوع	Islamic education -- Social aspects
رده بندی کنگره	۱۳۹۵ ب ۴ ج ۷ / ۲۳۰ / ۱۸ BP
رده بندی دیویی	۲۹۷ / ۴۸۰
شماره کتابشناسی	۴۵۱۳۳۶۲
شماره مجوز	۴۳۵۰۹

برداشت های نادرست از تربیت اسلامی و آثار سوء آن

مؤلف ناشر : غضنفر جعفرپور

صفحه آرا : ز. سادات موسوی

تیراژ: ۱۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۵

ناظر چاپ: سیدمجید رکن الدین

چاپ: زمزم

صحافی: رکن الدین

شابک: ۸-۶۸۶۶-۰۴-۶۰۰-۹۷۸

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

مرکز پخش:

تلفن مرکز پخش ۰۹۱۳۳۵۸۶۱۱۳-۰۹۱۳۸۶۲۲۲۶۴

تقدیم ...

تقدیم به روح بلند نبی مکرم اسلام (ص)، ائمه بزرگوار (ع)، و امام راحل (ره) که معلمی بزرگ در این برهه از زمان بود.

به ارواح پدر و مادر عزیز و به آنانی که تربیت را خوب معنا کردند و در مسیر آن را به کار بردند.

«خدای را بسی شاکر که از روی کرم پدر و مادری فداکار نصیب ساخت تا در سایه درخت پر بار وجودشان بیاسیم و از این شاخ و برگ گیرم و از سایه وجودشان در راه کسب علم و دانش تلاشی نمایم»

والدینی که بودنشان تاج افتخاری بود بر سرم و نامشان دلیلی؛ بر بودنم چرا که این دو وجود پس از پروردگار و پیامبر و معصومین (ع) هیچ همتی نداشته اند دستم را گرفتند و راه رفتن را در این وادی زندگی پر از فراز و نشیب آموختند.

آموزگارانی که برایم زندگی؛ بودن و انسان بودن را معنا کردند حال این حاصل آموخته های تربیتی را که از وجودشان آموختم، تقدیم آنان....

به پاس تعبیر عظیم و انسانی شان از کلمه ایثار و از خودگذشتگان به پاس عاطفه سرشار و گرمای امیدبخش وجودشان که در سردترین روزگاران بهترین پشتیبان بود به پاس قلب های بزرگشان که فریادرس بود و سرگردانی و ترس در پناهشان به شجاعت می گرایید و به پاس محبت های بی دریغشان که هرگز فروکش نمی کرد.

سخن مؤلف

با حمد و سپاس به ایزد متعال که بشریت را آفرید و هدایت نمود و برای هدایت و راهنمایی این بشر خالص ترین و بهترین های بشریت را خلق و به عنوان راهنمایان آنها قرار داد که خاتم پیامبران عالم، حضرت خیمی مرتبت محمد مصطفی (صلی الله علیه و آله وسلم) را به عنوان آخرین و بهترین فرستاده خود با جزه بزرگ قرن کریم برای هدایت انسانها قرارداد که همو نیز بهترین های خلق را به عنوان امام و هادی بشریت ائمه اطهار علیهم السلام را برای هدایت ادمی قرار داد و درود خدا بر امام کبیر و امید مانتضعفان عالم حضرت ایت الله خمینی (ره) که بشریت را در این دوران بیداری بخشید، تشکر بی پایان و دم را در این کتاب تقدیم تمامی اساتید و بزرگان از حوزه علمیه و حوزه تعلیم و تربیت می کنم که زمینه قایم رنمای این حقیر فراهم آورده اند. آنچه را که امروز در اختیار مبلغان امر تربیت، مربیان محترم و اوایاء بزرگوار تقدیم نموده ام حاصل و دسترنج زحماتی است که سالهای متمادی از جلسات دینی حوزه و مجالس خانوادگی و پژوهش های متعدد مخصوصاً پایان نامه سطح سه حوزه، و فعالیت های بنده حقیر در عرصه تعلیم و تربیت در آموزش و پرورش و تحقیقات نزدیک به سه دهه فعالیت تربیتی در حوزه های گوناگون است که با توجه به نیازهای خانواده در دنیای کنونی و جامعه امروزی و با توجه به دغدغه هایی که خانواده های امروزی در امر تربیت دارند به شکل ساده و روان در اختیار تمامی خادمان امر تربیت گذارده ام تا ان شاء الله با تکیه بر خدای متعال علاوه بر استفاده صحیح از آن اینجانب را در تکمیل مباحث یاری نمایند. با توجه به اینکه هر نوشتاری دارای نقایصی است و این کتاب هم خالی از اشکال نمی تواند باشد عمن تقدیر از همه کسانی که یار و یاور اینجانب بوده اند عاجزانه می خواهم که نقیصه های آن را به کانال ارتباطی jafarpour94@gmail.com ارسال نمایند در پایان برای شما مدیران خانه و خانواده که برای استحکام بنیاد خانواده تلاش می کنید از ایزد متعال آرزوی سربلندی طول عمر و موفقیت شما را خواستارم.

فهرست مطالب

سخن مؤلف.....	۶
مقدمه.....	۱۳

فصل اول

تربیت

تربیت از دیدگاه اسلام (تربیت اسلامی).....	۲۰
اصل تربیتی.....	۲۲
روش تربیتی.....	۲۳
تصور نادرست از تربیت (سوء برداشت).....	۲۳
تربیت درست و تربیت نادرست.....	۲۳
آثار سوء تربیت نادرست.....	۲۴
نگاهی فهرست گونه به علل آسیب های تربیت اسلامی.....	۲۵
نگاهی به راه حل ها.....	۲۶

فصل دوم

برداشت های نادرست مربی از معنا و مفهوم تربیت

محدود ساختن مفهوم تربیت به معنای ساکت و آرام بودن مربی.....	۲۹
محدود ساختن مفهوم تربیت به معنای اطاعت محض از مربی.....	۳۱
محدود ساختن مفهوم تربیت به معنای رهاسازی مربی در مسیر رشد.....	۳۳
محدود ساختن مفهوم تربیت به خودمحوری و خود برترینی مربی.....	۳۴

- ۳۷..... برابر دانستن مفهوم تربیت با ایجاد وابستگی متربی
- ۳۸..... برابر دانستن مفهوم تربیت، با صرف تربیت کردن با عوامل بیرونی محض
- ۳۸..... برابر دانستن مفهوم تربیت با ایجاد بینش صرف در متربی
- ۴۰..... برابر دانستن مفهوم تربیت با ایجاد منش بدون بینش
- ۴۱..... برداشت های نادرست مرتبی از مفهوم تربیت اسلامی
- ۴۲..... برابر دانستن تربیت اسلامی با انتقال محتوای دین به متربی
- ۴۳..... برابر دانستن تربیت اسلامی با تعبد ناآگاهانه
- ۴۶..... برابر دانستن تربیت اسلامی با انجام عبادات فردی
- ۴۸..... برابر دانستن تربیت اسلامی با انتقال باورها، سنن و رسوم تاریخی - مذهبی
- ۵۰..... برابر دانستن مفهوم کسر مضروب انسان در تربیت اسلامی با زهد و رهبانیت
- ۵۲..... برداشت های نادرست مرتبی از تربیت اسلامی
- ۵۲..... سوء برداشت از روش الگویی
- ۵۳..... محدود ساختن مفهوم الگوبه توصیه های نسبی (عدم تناسب قول و فعل مرتبی)
- ۵۵..... روش مقایسه به جای ارائه الگو
- ۵۷..... استفاده از مطلق انگاری به جای روش ارائه الگو
- ۵۹..... سوء برداشت از روش محبت
- ۶۰..... برابر دانستن پشتیبانی مالی محض فرزند (در خوراک و پوشاک و ... و ...) با محبت
- ۶۱..... برابر دانستن مراقبت های جسمانی با محبت
- ۶۳..... برابر گرفتن نوازش بی مورد فرزند با محبت
- ۶۴..... برابر دانستن رها سازی فرزند در هر رفتار و تصمیم گیری با محبت
- ۶۵..... برابر دانستن رفاه زدگی متربی با محبت
- ۶۷..... برابر دانستن محبت با ضعف و سستی مرتبی در برابر متربی
- ۶۸..... سوء برداشت از روش تذکر
- ۷۰..... برابر دانستن تکرار پیاپی برای هر عمل و گفتار با تذکر

۷۱	برابر دانستن امر به عمل یا با نهی از عمل با تذکر
۷۱	برابر دانستن جدل و مراء با تذکر
۷۲	سوء برداشت از روش موعظه
۷۴	برابر دانستن اکتفا به نصیحت صرف با موعظه
۷۵	برابر دانستن «موعظه به روش مستقیم» با موعظه
۷۶	برابر دانستن جسارت با موعظه
۷۷	سوء برداشت از روش تشویق
۷۹	برابر دانستن سوء باتشویق و شرطی شدن رفتار
۸۰	برابر دانستن تسویه دلام تشویق
۸۱	برابر دانستن تشویق با (پسور) به جای تشویق
۸۲	برابر دانستن تشویق مادی به تشویق
۸۳	سوء برداشت از روش تنبیه
۸۵	برابر دانستن «تنبیه در برابر هر خطا» با «تنبیه به عنوان روش تربیت»
۸۶	برابر دانستن تنبیه بدنی با تنبیه
۸۸	برابر دانستن توهین و تحقیر با تنبیه
۸۹	برابر دانستن «تهدید مستقیم» با «تنبیه»
۹۰	برابر دانستن «محروم سازی مادی» با «تنبیه»
۹۱	برابر دانستن «طرد اجتماعی» با «تنبیه»
۹۲	تشخیص نادرست میزان رشد متربی و لزوم اعمال تنبیه و میزان و نوع آن
۹۳	تشخیص نادرست متربی از آگاهی متربی از رفتار ناپسند و اعمال تنبیه
۹۵	برابر دانستن «تحقیر متربی» با «تکوهش عمل خطا» و انتقاد از شخص
۹۵	روش امر به معروف و نهی از منکر
۹۵	امر به معروف و نهی از منکر در قرآن کریم
۹۶	امر به معروف و نهی از منکر در احادیث

- ۹۶..... شیوه های عملی امر به معروف و نهی از منکر
- ۹۷..... مراتب امر به معروف و نهی از منکر
- ۹۸..... برابر دانستن تحکم با روش های امر به معروف و نهی از منکر
- ۹۹..... برابر دانستن جلال با امر به معروف و نهی از منکر
- ۹۹..... برابر دانستن موعظه با امر به معروف و نهی از منکر
- ۱۰۰..... برابر دانستن سرزنش با نهی از منکر
- ۱۰۱..... روش برپا کردن تحرک (در دوره کودکی)
- ۱۰۲..... محدود دانستن بازی به «بازی رایانه ای و ابزار مجازی»
- ۱۰۴..... محدود دانستن بازی، بازی هایی که برد و باخت دارد

فصل سوم

راهنمای شناخت و عمل

- ۱۰۸..... علل و عوامل شکل گیری شناخت های نادرست
- ۱۱۱..... علل و عوامل شکل گیری شناخت های نادرست در برخورد غیر مستقیم فرد با محیط
- ۱۱۳..... علل و عوامل رواج شناخت های نادرست

فصل چهارم

نتایج و آثار سوء برداشت های نادرست تربیتی از معنا و مفهوم تربیت

- ۱۲۴..... ساکت و آرام بودن و تأثیر آن بر قد و وزن
- ۱۲۵..... آثار ساکت و آرام بودن بر بیماری
- ۱۲۶..... آثار ساکت و آرام بودن بر عدم اعتماد به نفس و اضطراب
- ۱۲۶..... آثار ساکت و آرام بودن بر انزوا گرایی
- ۱۲۷..... آثار ساکت و آرام بودن بر اعتماد به نفس
- ۱۲۷..... نتایج و آثار سوء محدود ساختن مفهوم تربیت به اطاعت محض از مربی
- ۱۲۸..... ناکامی در تربیت

۱۲۸	افزایش وابستگی به دیگران
۱۲۸	ناکامی متربی
۱۲۹	احساس حقارت در متربی
۱۲۹	افول خلاقیت متربی
۱۳۰	دین‌گریزی
۱۳۱	دورویی
۱۳۱	اقدامات تلافی‌جویانه
۱۳۲	جلد غیر احسن
۱۳۲	همانند سازی متربی
۱۳۳	درهم شکستن مقاومت متربی
۱۳۳	تخریب قوه تشخیص در تلافی
۱۳۴	برخی نتایج و آثار سوء دیگرناشی از طلب اطلاعات محض
۱۳۵	نتایج و آثار سوء محدود ساختن مفهوم تربیت به عناوین رهایی متربی در مسیر رشد
۱۳۶	نتایج و آثار سوء محدود دانستن تربیت به خود محوری و خودبرتربینی متربی
۱۳۶	خود محوری و خودبرتربینی و اشتباه در شناخت و تحلیل مقایسه و رویدادها
۱۳۷	خود محوری و خودبرتربینی و اشتباه در موضع‌گیری‌های اجتماعی و سیاسی
۱۳۷	خود محوری و خودبرتربینی و اشتباه در موضع‌گیری در روابط اجتماعی
۱۴۰	نتایج و آثار سوء برابر دانستن مفهوم تربیت با وابسته ساز بودن تربیت و نه، پایه‌آز بودن
۱۴۰	نتایج و آثار سوء برابر دانستن مفهوم تربیت با صرف تربیت کردن با عوامل بیرونی
۱۴۰	ناتوانی متربی در تصمیم‌گیری و حل مشکلات
۱۴۱	ضعف اعتماد به نفس متربی و ناتوانی او در سازگاری با محیط
۱۴۱	تمرکز بر رفتارهای قالبی و مکانیزم‌های دفاعی
۱۴۱	جامعه ستیز شدن متربی
۱۴۱	عدم رشد قوا و استعداد های متربی

- نتایج و آثار سوء برابر دانستن مفهوم تربیت با ایجاد بینش صرف در مرتبی ۱۴۲
- نتایج و آثار سوء برابر دانستن مفهوم تربیت با ایجاد منش بدون بینش ۱۴۳
- بررسی های انجام شده در این کتاب ۱۸۳
- منابع ۱۸۵

www.ketab.ir

مقدمه

به نام خداوند بخشنده مهربان [آنگاه که] خداوند شما را از شکم های مادرانتان بیرون آورد هیچ نمی دانستید. [او] برای شما گوش و چشم و دل قرارداد، باشد که سپاسگزار باشید.^۱

انسان تنها موجودی است که خداوند هنگام آفرینش او استعدادها و توانایی هایی را به او داد که به کمک آن می تواند شیوه های زیست و زندگی خویش را بسازد و براساس آن زندگی کند. هم چنین نیروهایی را در وجود انسان نهاده که باتکیه بر آن ها با محیط طبیعی، محیط اجتماعی، با ماوراء طبیعت، و با خویشتن خویش ارتباط برقرار می کند؛ آن را ادراک می کند و می شناسد و از طریق این ارتباط و ادراک به کمک توانایی خلاقیت، تعبیر و معنا سازی و نماد سازی و استدلال و استنتاج و تجرید و تعمیم و حفظ و نگه دار و انتقال و ... نیازهای خویش را از محیط برآورده می سازد. در این میان نیازهای طبیعی و فیزیولوژیک، نیروهای غریزی و گرایش های فطری از درون انسان را به تکاپو و می دارد تا از استعدادهای خدادادی برای تنظیم رابطه خود با انواع محیط و به دور کردن کی هستی و رفع نیازهای زیستی و روانی و عاطفی و عقلانی و اجتماعی خویش بهره گیرد. بدین ترتیب انسان ها تجربه ها و آفرینش های خویش را با هم نوعان خود به اشتراک می گذارند. حاصل این فرایند پدیده ای است که در علوم انسانی «فرهنگ» نامیده می شود. انسان فرهنگ را می آفریند و سپس آن را بر عمل خویش حاکم می گرداند. در یک کلام در مقایسه با سایر جانداران انسان موجودی فرهنگی است.

اگرچه خداوند گرایش های فطری انسان را در وجود او نهاده تا به کمک آن هم تلاش و تکاپو کند و هم به راه کمال هدایت شود، لیکن در تاریخ رخ داده است که فرهنگ (یعنی آفریده های جمعی یک جامعه) گاه در مسیر انحراف قرار می گیرد و

جامعه را در آستانه سقوط و نابودی قرار می دهد. خداوند حکیم راه نجات بشر را از خطر سقوط و انحراف نیز به بندگان خویش نشان داده است. بنابراین برخلاف موجودات دیگر که بر پایه هدایت تکوینی زندگی می کنند، حیات انسان در کنار هدایت تکوینی بر پایه هدایت تشریعی نیز استوار شده است.

زندگی بر مبنای فرهنگ که امری آموختنی، فراگرفتنی و اکتسابی است، ضرورت امری به نام «تربیت» را آشکار می سازد.

تربیت به معنای به فعلیت رساندن قوا و استعداد های انسان در ابعاد جسمی، روحی، عاضی، اجتماعی، اخلاقی، روانی، ذهنی، عقلانی، کلامی و ... در جهت مطلوب معنی گرداند. پیچیدگی انسان و فراز و فرود گرایش های او تحت تأثیر عوامل مختلف، تعدد ابعاد تربیت و همچنین تاریخی بودن و استمرار آن در زندگی فرد و در بستر زمان و نیز تعاریف و بردن آن به این معنا که هر جامعه شیوه ها و اهداف و محتوای خاصی را برای تربیت در نظر می گیرد، سبب شده است که تربیت مفهومی وسیع و گسترده دامن و پیچیده داشته باشد.

"تربیت چیست؟" از پرسش های بنیادی و ژرف است که قدمتی بسیار در تاریخ تفکر انسان دارد. پیامبران الهی مصلحین بزرگ بشری فاعلان و مربیان بزرگ همه در اندیشه تربیت بشر بوده اند.

پیچیدگی مفهوم «تربیت»، در کنار ضرورت آن، نخستین تلاش نظام یافته ای را برای شناخت آن می طلبد.

با ظرافت هایی که در انسان و امر پیچیده تربیت او وجود دارد، تربیت نمی تواند صرفاً مجموعه ای از معارف و فنون باشد. بلکه مربی باید هنر تربیت کردن را نیز داشته باشد.

چنان چه مربی کار دشوار تربیت را درست به انجام رساند خدمتی بزرگ به فرد و جامعه کرده است. به این دلیل است که گفته اند: تربیت هم علم است و هم فن؛ هم هنر است و هم خدمت. دشواری مفهوم تربیت بیانگر دشواری عمل تربیت نیز می

باشد. هرچه امری پیچیده تر باشد احتمال لغزش و خطا در آن بیشتر است. پیچیدگی و گستردگی مفهوم و عمل تربیت احتمال قرارگرفتن آن بر پایه های نادرست و آسیب زا را افزایش می دهد. اکنون سؤال این است که آیا برداشت مرتی از تربیت، اصول تربیت، و شیوه و روش تربیتی که به کار می رود درست است؟ آیا عمل تربیت که از مرتی صادر می شود، برپایه دانش و آگاهی کافی و صحیح از مفهوم تربیت، علوم مختلف و رهنمودهای دینی قرار دارد تا بتواند فرایند تربیت را به انجام رساند؟ آیا مرتی با ویژگی های جسمی، روحی، عاطفی، اجتماعی، روانی، ذهنی، عقلی، کلامی انسان به طور کلی آشناست؟ آیا از خصوصیات جسمی و روانی مرتی آگاهی کافی دارد و برداشت و تصویر وی از این خصوصیات درست است تا بتواند رابطه تربیتی مناسبی را با مرتی برقرار کند؟ مسلماً فرایند تربیت در محیط هایی چون خانه و مدرسه که کارکرد اصلی آن ها تربیت نسل جدید در ابعاد مختلف آن است، با آن چه باید و سود داشته باشد فاصله هایی دارد.

چه بسا تصورات نادرست از اهداف و شیوه های تربیت، سبب می شود که نتیجه عمل تربیت بر خلاف هدفی باشد که از تربیت انتظار می رود. از سوی دیگر عدم آشنایی و اشراف مرتی به اهداف و شیوه های تربیت و ناآشنایی او با ویژگی های جسمی و روحی و شخصیتی مرتی گاه سبب می شود برخوردهایی با نام تربیت صورت می گیرد که نتیجه عکس داشته باشد. علاوه بر این ها در هر جامعه و هر زمان ممکن است به دلیل غلبه برخی ارزش های فرهنگی یا شرایط اقتصادی و اجتماعی، تأثیر تربیت صحیح در مرتی کاهش یابد یا مرتی از کنش تربیت بازماند.

هنگامی که انسان ها در فرایند نوعی تربیت قرار گیرند که برپایه شناخت ناکافی یا تفسیر نادرست از اصول و شیوه های تربیت بنا شده باشد، این امر نه تنها آثار زیانباری بر همه ابعاد وجودی آن ها خواهد داشت، بلکه آسیب هایی را به جامعه نیز وارد خواهد آورد. گزارش های مطبوعات، مباحث رسانه ای و آمارهایی که گاه منتشر می شود و هم چنین مشاهدات روزانه حاکی از آن است که ناصوابی ها و نارسایی هایی در امر تربیت وجود دارد که اگر افزایش یابد می تواند به مسأله ای اجتماعی - به

معنای عام آن - تبدیل شود. از این رو باید اصول و شیوه های تربیت صحیح مد نظر قرارگیرد تا معلوم شود امکان چه برداشت های نادرستی در آن وجود دارد و به چه آسیب هایی منجر می شود.

www.ketab.ir